

Адміністративне право

УДК 342. 951

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15443053>

**Досудовий захист суб'єктивних публічних прав через медіацію:
адміністративно-правовий аспект**

Спаскіна Катерина Олегівна

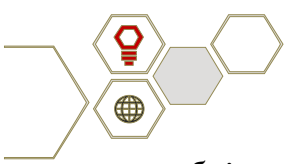
Студентка 2 курсу 8 групи, факультет адвокатури,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
61024, вул. Григорія Сковороди, 77, Харків, Україна,
e-mail: k.o.spaskina@nlu.edu.ua,
ORCID <https://orcid.org/0009-0001-3407-9891>

Рябченко Ярослава Степанівна

кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри адміністративного права,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
61024, вул. Григорія Сковороди, 77, Харків, Україна,
e-mail: slavohka@ukr.net,
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-3132-3799>

Прийнято: 02.02.2025 | Опубліковано: 20.02.2025

***Анотація.** У статті розглянуто основні проблеми інституту медіації, її потенціал для зниження навантаження на судову систему, а також можливості адаптації міжнародних стандартів у національне законодавство щодо інституту медіації. Зазначено про досудовий захист суб'єктивних*

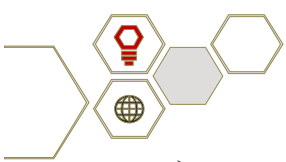
публічних прав через медіацію, розкрито основні проблеми та зазначено про можливі шляхи вирішення цих проблем.

Метою наукової статті є дослідження можливостей застосування інституту медіації як ефективного інструменту досудового захисту суб'єктивних публічних прав учасників адміністративних правовідносин. Автор акцентує увагу на потенціалі медіації у зниженні навантаження на судову систему, підвищенні доступності правосуддя та забезпеченні більш швидкого і менш конфліктного врегулювання спорів між громадянами та органами публічної влади.

У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових та спеціально-правових методів, зокрема аналізу, синтезу, порівняльно-правового, формально-юридичного та системного підходів. Застосування зазначених методів дозволило проаналізувати міжнародний досвід регулювання медіації, оцінити стан національного законодавства та виявити основні проблеми впровадження медіації у сфері адміністративного судочинства.

Додамо, що використання альтернативних способів, таких як медіація дозволяє більш оперативно розв'язувати конфлікти, надаючи сторонам можливість уникнути тривалих та витратних судових процесів, що особливо корисно в адміністративних справах. Закон України «Про медіацію» впорядковує процес медіації у адміністративних справах, але законодавча база для медіації продовжує розвиватися, адаптуючи міжнародні практики до потреб української правової системи.

У роботі обґрунтовано, що альтернативні способи вирішення спорів, зокрема медіація, є дієвими механізмами для досягнення балансу між інтересами сторін адміністративного процесу. Встановлено, що чинне законодавство України, зокрема Закон України «Про медіацію», потребує подальшого розвитку й адаптації до європейських стандартів, особливо у частині врегулювання публічно-правових спорів. Виокремлено основні проблеми, серед яких – недостатня регламентація досудового врегулювання

адміністративних спорів, відсутність сталої практики, низька правова культура сторін та недосконала система підготовки медіаторів.

У висновках дослідження підкреслено, що ефективне впровадження медіації в адміністративний процес сприяє підвищенню доступності правосуддя та зменшенню навантаження на судову систему. Так, важливим аспектом є дотримання етичних норм під час медіаційних процедур (громадські об'єднання використовують стандарти Європейського Кодексу поведінки медіаторів (European Code of Conduct for Mediators)). Впровадження ж таких етичних норм на державному рівні сприятиме підвищенню довіри до процедури медіації та її ефективності.

Результати дослідження можуть бути корисними для юристів, студентів та будь-яких інших осіб, які цікавляться питаннями адміністративного права.

Ключові слова: *медіація, досудовий захист, публічно-правовий спір, суб'єктивні права, альтернативне вирішення спорів, європейські стандарти.*

**Pre-trial protection of subjective public rights through mediation:
administrative and legal aspect**

Katerina Spaskina

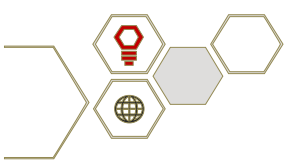
Student of the 2nd course of the 8th group, Faculty of the Advocacy

Yaroslav Mudryi National Law University,

61024, 77, Hryhoriya Skovorody Str., Kharkiv, Ukraine,

e-mail:k.o.spaskina@nlu.edu.ua,

ORCID <https://orcid.org/0009-0001-3407-9891>

Ryabchenko Yaroslava Stepanivna

Candidate of legal sciences, associate professor of the Department of
Administrative Law,

Yaroslav Mudryi National Law University,

61024, 77, Hryhoriya Skovorody Str., Kharkiv, Ukraine,

e-mail:slavohka@ukr.net,

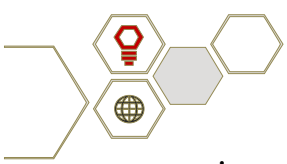
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-3132-3799>

Abstract. *The article examines the main problems of the mediation institute, its potential for reducing the burden on the judicial system, as well as the possibilities of adapting international standards to national legislation regarding mediation. The focus is placed on the pre-trial protection of subjective public rights through mediation, with an emphasis on identifying key challenges and outlining possible solutions.*

The purpose of the scientific article is to explore the potential of mediation as an effective tool for the pre-trial protection of subjective public rights of participants in administrative legal relations. The author highlights the capacity of mediation to alleviate the workload of the judiciary, enhance access to justice, and ensure faster and less adversarial resolution of disputes between citizens and public authorities.

A comprehensive range of general scientific and special legal methods were employed in the study, including analysis, synthesis, comparative legal, formal legal, and systematic approaches. The application of these methods allowed for a thorough analysis of international experiences in regulating mediation, assessment of the current state of national legislation, and identification of the main challenges in the implementation of mediation in administrative proceedings.

It is emphasized that the use of alternative dispute resolution methods, such as mediation, enables more efficient conflict resolution, providing parties with the opportunity to avoid lengthy and costly court proceedings, which is particularly valuable in administrative cases. The Law of Ukraine "On Mediation" regulates the mediation process in administrative cases; however, the legislative framework

continues to evolve, gradually adapting international practices to the needs of the Ukrainian legal system.

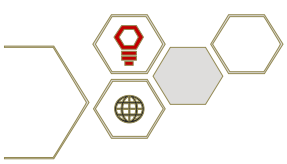
The study substantiates that alternative dispute resolution methods, including mediation, are effective mechanisms for balancing the interests of the parties in administrative proceedings. It was established that the current legislation of Ukraine, in particular the Law "On Mediation," requires further development and harmonization with European standards, especially in terms of resolving public-law disputes. Key challenges have been identified, including insufficient regulation of pre-trial settlement of administrative disputes, lack of established practice, low legal awareness of the parties, and an underdeveloped system for training mediators.

The conclusions emphasize that the effective implementation of mediation in the administrative process contributes to improving access to justice and reducing the burden on the judiciary. A critical aspect of this is adherence to ethical standards during mediation procedures (with civil associations applying the European Code of Conduct for Mediators). The implementation of such ethical norms at the state level will enhance trust in the mediation procedure and its effectiveness.

The research results may be useful for lawyers, students, and other individuals interested in issues of administrative law.

Keywords: *mediation, pre-trial protection, public-law dispute, subjective rights, alternative dispute resolution, European standards.*

Постановка проблеми. Воєнний стан, що триває в Україні з лютого 2022 року, став безпрецедентним випробуванням для держави та суспільства, суттєво впливаючи на всі аспекти життя, зокрема, вносячи важливі та часто вимушені корективи у правові процеси. Незважаючи на такі надзвичайні складнощі, держава демонструє стійкість та прагне забезпечити поступальний розвиток усіх секторів суспільно-правової сфери, що зумовлює нагальну необхідність підтримання делікатного балансу між жорсткими заходами безпеки та неухильним забезпеченням фундаментальних принципів верховенства права і саме захисту прав людини. Додамо, що особливу роль у цьому складному

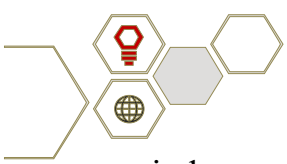
контексті відіграють і євроінтеграційні процеси, що набули значного поштовху та нової динаміки завдяки політичній волі та активному залученню міжнародної спільноти. Україна, отримавши статус країни-кандидата на членство в Європейському Союзі, взяла на себе зобов'язання активно інтегруватися до європейського правового простору, що вимагає реформування системи правосуддя, захист прав громадян та, безумовно, розвиток альтернативних методів вирішення спорів, зокрема застосування інституту медіації.

Одним із важливих кроків у цьому напрямку стало прийняття у 2021 році довгоочікуваного Закону України «Про медіацію». Проте, незважаючи на безумовно позитивне значення самого факту ухвалення Закону, аналіз його змісту та практики застосування свідчить, що окремі положення викликають певні суперечності, а головне – значна частина норм не повною мірою враховує ключові європейські стандарти у сфері медіації, що потребує внесення відповідних змін для його вдосконалення та гармонізації.

Одним із проблемних аспектів є відсутність чітко визначених вимог до професійної підготовки медіаторів, акредитації навчальних програм, а також системи обов'язкового підвищення кваліфікації. Такий підхід значно відрізняється від підходів, закріплених у практиках держав-членів Європейського Союзу, зокрема Австрії та Італії, де впроваджено жорсткіші критерії щодо професійної підготовки фахівців у сфері медіації.

Другий аспект - це незважаючи на наявність формальних згадок про основні принципи медіації, не містить Закон імперативної вимоги щодо дотримання медіаторами повноцінного етичного кодексу, а також не забезпечує функціонування дієвого механізму розгляду скарг на їх діяльність.

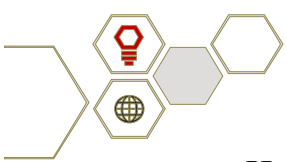
Окрему увагу слід звернути на недосконалість інституційного забезпечення якості медіаційних послуг: відсутня уповноважена структура, відповідальна за акредитацію, ведення реєстрів, моніторинг практики та забезпечення професійного розвитку медіаторів. У той час як у багатьох європейських країнах створено ефективні національні платформи для координації медіаційної діяльності, в українському контексті така організаційна

інфраструктура перебуває лише на етапі формування, що негативно впливає на досудовий захист суб'єктивних публічних прав громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для глибшого дослідження та всебічного аналізу теми медіації в українському правовому процесі, її потенціалу та проблем впровадження, надзвичайно важливо звернутися до значного теоретичного та методологічного надбання вітчизняних вчених-юристів і практиків.

Зокрема, значний внесок у розробку концепції медіації зробив Р. Гаврилюк, яка у своїй статті «Правосуддя та медіація як конкурентні взаємодоповнюючі системи вирішення конфліктів (спорів) у суспільстві» визначила тезу, що правосуддя та медіація є конкурентними взаємодоповнюючими системами вирішення конфліктів (спорів) у громадянському суспільстві [1, с. 148]. О. Кармаза у свою чергу в науковій роботі на тему «Медіація як альтернативний механізм урегулювання спорів і конфліктів: проблеми в розкритті змісту термінів, використаних у законі» зробила висновок, що медіація - це процес, який сприяє швидкому розв'язанню конфлікту (спору), в якому саме сторони, а не медіатор, пропонують варіанти вирішення проблеми, приймають взаємовигідне рішення та відповідають за його виконання, і прирівняла роль медіатора із роллю «штурмана» [2, с. 148]. Рябченко Я.С. у своїй науковій праці на тему «Роль медіації під час захисту суб'єктивних публічних прав учасників адміністративних відносин та її правове регулювання» вважає, що медіація не є новим явищем у сучасному правовому полі, адже вона має довгу історію та розвивалася ще із часів стародавніх цивілізацій. Поява та еволюція медіації нерозривно пов'язані з розвитком суспільства, трансформацією основних філософських ідей та поглядів, тому моделі та підходи до розуміння медіації зазнають змін та адаптуються до потреб суспільства. Можна вважати, що медіація спочатку починала розвиватися більше в цивільно-процесуальних відносинах, а щодо адміністративного права, то такий інститут діє в рамках однієї статті Кодексу адміністративного судочинства, а саме статті 47.

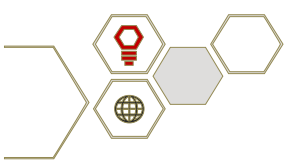

Наукові дослідження цих та інших авторів виходять за межі загальних принципів, торкаючись також питань інституціоналізації медіації, стандартів підготовки та сертифікації медіаторів, специфіки застосування в окремих категоріях спорів та порівняльно-правового аналізу з досвідом інших країн та міжнародними актами (Директива ЄС 2008/52/ЄС) [3, с. 96].

Таким чином, наукові дослідження формують теоретичну базу, яка показує, що медіація є не лише інструментом позасудового вирішення спорів, але й важливим елементом розвитку правової культури та системи в цілому. Завдяки медіації можливо зменшити навантаження на судову систему, підвищити ефективність правового захисту та сприяти досягненню сталих, компромісних рішень, що задовольняють обидві сторони конфлікту і сприяють якісному досудовому захисту суб'єктивних публічних прав громадян.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Незважаючи на певні досягнення у розвитку правового регулювання медіації в Україні, питання досудового захисту суб'єктивних публічних прав через інститут медіації досі залишається недостатньо дослідженим у науковій літературі та практиці правозастосування. Наразі більшість наукових робіт зосереджуються переважно на цивільних та господарських спорах, тоді як сфера адміністративного судочинства, яка безпосередньо стосується реалізації суб'єктивних публічних прав громадян у відносинах з органами державної влади та місцевого самоврядування, лишається поза належною увагою. При цьому важливим є питання ефективності застосування медіації саме у вирішенні спорів щодо правових актів індивідуальної дії, бездіяльності органів влади, а також у спорах, що виникають у сфері соціальних виплат, адміністративних договорів та публічної служби. Особливої уваги потребує й проблема відсутності єдиних стандартів етичної поведінки медіаторів у контексті адміністративних правовідносин, оскільки наявні в Україні етичні кодекси мають переважно рекомендаційний характер і не закріплені на рівні законодавства. Недостатньо дослідженою лишається й проблема гармонізації національного законодавства із європейськими стандартами здійснення медіації в адміністративних спорах,

зокрема щодо адаптації рекомендацій Ради Європи та директив ЄС до українських реалій.

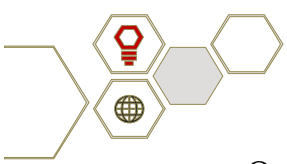
Науковий внесок автора полягає у комплексному аналізі чинного законодавства України та міжнародно-правових актів, які регулюють застосування медіації для досудового захисту суб'єктивних публічних прав, а також у систематизації наявних проблем та прогалин у цій сфері. В роботі запропоновано концептуальні підходи до вдосконалення нормативного регулювання інституту медіації з урахуванням європейського досвіду, зокрема, у частині визначення категорій адміністративних справ, які можуть вирішуватися шляхом медіації, формування єдиних етичних стандартів для медіаторів та створення ефективного механізму взаємодії між судами, органами влади та інститутом медіації. Результати дослідження можуть стати теоретичним підґрунтям для подальшого розвитку правового регулювання медіації в Україні та сприяти гармонізації національної практики із міжнародними стандартами у сфері досудового захисту прав громадян.

Метою статті є дослідження та аналіз аспектів досудового захисту суб'єктивних публічних прав через медіацію.

Завдання дослідження:

- проаналізувати національне законодавство та міжнародне законодавство щодо захисту суб'єктивних прав громадян через медіацію;
- вивчити проблеми та прогалини національного законодавства щодо регулювання інституту медіації та знайти шляхи гармонізації з урахуванням міжнародних аспектів;
- проаналізувати вплив міжнародних аспектів та адаптувати національне законодавство як країни-члена до Європейського союзу.

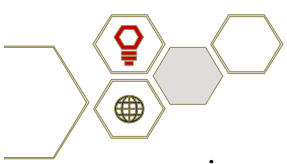
Виклад основного матеріалу. В умовах трансформацій, що відбувалися в країні, з'явилася потреба в нових механізмах для врегулювання конфліктів, які б відповідали сучасним вимогам і забезпечували справедливий результат досудового захисту суб'єктивних публічних прав через медіацію [4, с. 20].

Одним із найбільш розповсюджених і ефективних методів альтернативного вирішення конфліктів є медіація. Відповідно до Закону України «Про медіацію», цей процес є добровільним, конфіденційним і структурованим, що дозволяє сторонам за допомогою медіатора (або медіаторів) намагатися запобігти виникненню або врегулювати конфлікт шляхом переговорів [5]. Медіація забезпечує ефективне середовище для комунікації, що дозволяє сторонам не лише вирішити суперечки, але й зберегти та покращити відносини.

У науковій роботі, присвяченій медіації в Україні, О. О. Кармаза зазначає, що Закон України «Про медіацію» включає норми, які визначають специфіку проведення медіації в таких галузях, як цивільне, господарське, адміністративне право та нотаріальна діяльність, що, безсумнівно, змінює структуру суспільних відносин, адже впровадження медіації в юридичні процеси потребує застосування особливих прийомів, методів і стратегій для регулювання відносин [6, с. 54].

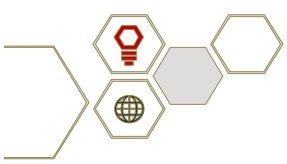
Проте існує певна категорія адміністративних справ, які можна вирішити альтернативними методами, зокрема медіацією. Серед таких справ можна виділити кілька ключових категорій. По-перше, це оскарження правових актів індивідуальної дії або бездіяльності органів місцевого самоврядування, посадових осіб чи службових осіб. Спори часто виникають через незадоволеність громадян діями державних установ, що надає можливість для вирішення конфліктів через медіацію, яка може зменшити навантаження на суди та пришвидшити процес вирішення. По-друге, медіація може бути використана в спорах, пов'язаних з прийняттям громадян на публічну службу, за винятком випадків, коли відповідачами виступають такі органи, як Верховна Рада України, Президент, Кабінет Міністрів та інші центральні органи виконавчої влади [7, с. 183]. Крім того, спори, що виникають щодо укладання, виконання, припинення, скасування чи визнання недійсними адміністративних договорів, також можуть бути предметом медіації, що відкриває нові горизонти для бізнесу і державних структур у пошуку шляхів для залагодження конфліктів без залучення судової системи. Також важливими є спори, пов'язані з пенсійними виплатами,

соціальними виплатами, соціальним страхуванням, допомогою та захистом прав громадян у цих питаннях. Оскільки адміністративні процеси часто займають багато часу і ресурсів, медіація в даній сфері може стати ефективним способом швидкого вирішення конфліктів [8, с. 438].

Важливо усвідомлювати, що для ефективного застосування медіації в адміністративному процесі необхідно дотримуватися етичних норм поведінки, зокрема, етичного кодексу медіатора. Сьогодні в Україні не існує єдиних законодавчих правил, що регулюють етичну поведінку медіаторів та учасників медіаційного процесу. Правила здебільшого формуються громадськими організаціями на основі Європейського Кодексу (European Code of Conduct for Mediators) [9]. Даний Кодекс є результатом зусиль ініціативної групи медіаторів-практиків, що представляють понад 30 європейських організацій. Наприклад, у лютому 2022 року Загальні збори Громадської організації «Національна асоціація медіаторів України» ухвалили Кодекс професійної етики медіатора [10]. Важливо зауважити, що зміна процедури вирішення спорів на користь медіації може позитивно вплинути на функціонування судової системи, що, в свою чергу, сприятиме імплементації європейських стандартів і норм міжнародного права в практику українських судів. Впровадження медіації дозволить забезпечити реальну реалізацію норм процесуального законодавства, легалізувати послуги медіаторів і підвищити довіру до медіації, що призведе до збільшення кількості справ, переданих на медіацію судом. На думку Н. Крестовської, важливо пам'ятати, що медіація відрізняється від традиційного судового процесу, де основна увага зосереджується на зборі, аналізі та оцінці доказів. Медіатор не приймає рішення щодо справи, тому сторони не мають витрачати час на переконання медіатора у своїй правоті. У процесі медіації учасники мають можливість обговорювати свої проблеми, дискутувати, шукати шляхи їх вирішення, що надає процесу гнучкості та сприяє досягненню компромісу [11, с. 163].

Щодо європейських стандартів здійснення медіації, Європейським Союзом було розроблено комплекс нормативних положень, що регламентують

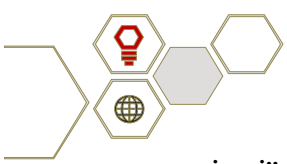
процедуру медіації у сфері адміністративного судочинства. Зазначені правові акти за своєю природою можуть бути класифіковані на загальні та спеціально-галузеві. До першої категорії належить резолюція від 02.03.1978 № (78) 8, яка стосується юридичної допомоги та консультацій, рекомендація від 14.05.1981 № R (81) 7, спрямована на полегшення доступу до правосуддя шляхом заохочення застосування примирних процедур та медіації, рекомендація від 16.09.1986 № R (86) 12, що визначає заходи з попередження та зменшення надмірного навантаження на судові інстанції, а також рекомендація від 12.05.2004 № R (2004) 6, метою якої є вдосконалення національних засобів правового захисту. До другої категорії належать рекомендація від 05.09.2001 № R (2001) 9 щодо альтернативного врегулювання спорів між адміністративними органами та приватними особами (адміністративні справи), прийнята Комітетом Міністрів Ради Європи на 762-му засіданні заступників міністрів 05.09.2001 року, та Керівні принципи від 07.12.2008 № 15 для оптимізації застосування чинної Рекомендації щодо альтернативних способів вирішення спорів між адміністративними органами та приватними особами. Ухвалення останнього документа було зумовлено необхідністю забезпечення дотримання прав людини та зменшення навантаження на судову систему, що було здійснено Європейською комісією з ефективності правосуддя 07.12.2007 року. Впровадження медіації в адміністративну юстицію країн Європейського Союзу свідчить про те, що раціонально організована система правової медіації є додатковим дієвим інструментом захисту прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб, сприяючи тим самим зміцненню правової держави та принципу розподілу влади.

Звернемо увагу на європейські приклади. Польська практика медіації відрізняється чіткою законодавчою базою, яка регулює проведення цієї процедури, зокрема у цивільних спорах. Історія розвитку медіації в Польщі бере свій початок у 1992 році, коли група працівників Управління Узгодження Сенату (Biuro Interwencji Senatu) разом із представниками Управління Головного Товариства Пенітенціарної Опіки (Zarząd Głównego Stowarzyszenia

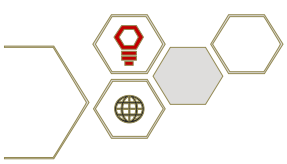
Penitencjarnego Patronat) відвідали Кельн за запрошенням німецького фонду Г. Болла. Під час цієї поїздки вони ознайомилися з діяльністю німецьких центрів медіації, зокрема тих, що спеціалізувалися на справах неповнолітніх правопорушників. Досвід, отриманий у Німеччині, став поштовхом до створення Ініціативної групи з впровадження медіації в Польщі, яка офіційно була заснована в грудні 1995 року при Управлінні Головного Товариства Пенітенціарної Опіки за фінансової підтримки фонду Г. Болла. Основною метою цієї групи було впровадження медіації як самостійного правового інституту в польській судовій системі. Після 1995 року по всій країні почали з'являтися центри, де реалізовувалися експериментальні програми медіації. Ініціативна група активно працювала над підготовкою змін до кримінального та кримінально-процесуального законодавства, які були прийняті у 1997 році. Крім того, в рамках діяльності групи регулярно проводилися навчальні програми для майбутніх медіаторів, де лекторами виступали відомі німецькі фахівці. Через п'ять років після початку своєї діяльності, завершивши важливий етап пошуку позасудових методів вирішення спорів (наприклад, укладення угод та відшкодування збитків жертвам злочинів), члени Ініціативної групи розширили сферу своєї діяльності, заснувавши Товариство «Польський центр медіації» (Stowarzyszenie Polskie Centrum Mediacji). Діяльність членів і медіаторів цього центру зосередилася на популяризації ідеї медіації в широкому сенсі як альтернативного способу вирішення конфліктів і спорів [12, с. 142-143].

Якщо ж медіація ініціюється судом, то це можливо лише після початку судового розгляду. Суд може направити сторони на медіацію як за власною ініціативою, так і за клопотанням сторін. У такому випадку суд зобов'язаний визначити медіатора та встановити термін, протягом якого має бути проведена процедура [13, с. 653]. Поліщук М.Я. зауважив в одній із своїх робіт, що важливу роль у популяризації медіації в Польщі відіграють спеціалізовані установи, такі як Польський центр медіації, заснований у 2000 році, та Міністерство юстиції. Польський центр медіації є ключовим органом, який не лише забезпечує інформаційну підтримку громадян, але й активно заохочує використання

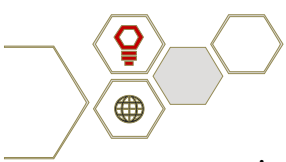
медіації як альтернативи традиційним судовим процедурам. Наприклад, офіційний сайт Центру містить детальну інформацію про те, що таке медіація, які переваги вона має порівняно з судовим розглядом, у яких випадках доцільно звертатися до медіатора, а також які нормативно-правові акти регулюють цю сферу. Крім того, на сайті можна знайти перелік всіх відділень Центру медіації, їх контактні дані, а також список акредитованих медіаторів з вказівкою їх спеціалізації та місцезнаходження. Міністерство юстиції Польщі також підтримує розвиток медіації, сприяючи підвищенню довіри громадян до цієї процедури. На державному рівні проводяться кампанії, спрямовані на інформування населення про переваги медіації, такі як економія часу, зниження витрат на судові процеси, збереження конфіденційності та можливість досягнення компромісу, який влаштовує обидві сторони. Крім того, Міністерство юстиції забезпечує підготовку кваліфікованих медіаторів, що сприяє підвищенню якості надаваних послуг [14, с. 256]. Загалом Польща демонструє досить високий рівень розвитку інституту медіації, що ґрунтується на чіткому законодавчому регулюванні, активній підтримці з боку державних органів та ефективній роботі спеціалізованих установ, таких як Польський центр медіації. Досвід Польщі може бути особливо корисним для України, задля вдосконалення інституту медіації у своїй правовій системі.

Порівняння статусу медіатора в Україні та світі доцільно розглядати на прикладі досвіду Австрії. Для отримання акредитації кандидат повинен бути внесений до списку, який формується регіональним Верховним Судом. Медіатор може претендувати на включення до цього списку, якщо відповідає певним вимогам: вік не менше 28 років, наявність щонайменше 200 годин професійної підготовки в акредитованих навчальних закладах (зокрема університетах). Крім того, кожні п'ять років медіатори зобов'язані проходити курси підвищення кваліфікації [15, с. 135]. В Італії також існують вимоги до освіти медіаторів. Особа, яка бажає стати посередником, повинна мати ступінь або диплом, еквівалентний університетському (після трьох років навчання), або бути членом професійної асоціації та пройти дворічні курси перепідготовки в закладах,

акредитованих Міністерством юстиції. Під час цієї підготовки кандидат повинен взяти участь як стажист щонайменше у двадцяти процедурах медіації [15, с. 136]. У Німеччині діє спеціальний закон, який регулює інститут медіації – Закон «Про медіацію» від 21 липня 2012 року, який не встановлює конкретних вимог щодо освіти, віку чи підготовки медіатора. Однак, згідно з § 5 цього закону, медіатор зобов'язаний забезпечувати, щоб через відповідне навчання та регулярне підвищення кваліфікації він мав необхідні теоретичні знання та практичний досвід для експертного керівництва сторонами під час медіації. Законодавство Польщі відрізняється від інших достатньою ліберальністю щодо вимог до майбутніх медіаторів. Для того, щоб стати медіатором у цивільних справах у Польщі, достатньо бути фізичною особою з повною цивільною правоздатністю та дієздатністю. Вік, освіта чи професія не є обов'язковими критеріями для практикуючого медіатора. Важливо відзначити, що Цивільний процесуальний кодекс Польщі чітко вказує, що суддя не може виконувати функції медіатора, однак це обмеження не поширюється на суддів у відставці [16, с. 296]. У Законі України щодо визначення поняття «медіація» зазначається, що медіація є позасудовою процедурою, проте не вказується, що суддя не може виконувати роль посередника. Вважаю, що внесення заборони на діяльність суддів у сфері медіації дозволить чітко визначити, що в Україні неможливо проводити судову медіацію. Однією з ключових задач інституту посередництва є зменшення навантаження на судову систему, а надання суддям повноважень виступати медіаторами лише посилить це навантаження.

З урахуванням міжнародного та європейського досвіду, актуальним видається комплексне вдосконалення правового регулювання інституту медіації в Україні, зокрема шляхом внесення змін до Закону України «Про медіацію» та Кодексу адміністративного судочинства України. Запровадження централізованої структури, подібної до Польського центру медіації, під егідою Міністерства юстиції могло б забезпечити координацію діяльності медіаторів, адміністрування реєстру, розробку професійних стандартів, організацію навчальних програм, а також інформування суспільства про переваги медіації

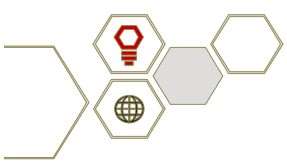
через інформаційні кампанії та цифрові платформи. Такий крок сприяв би підвищенню рівня довіри до медіації, гарантуванню належної якості послуг і поширенню обізнаності про ефективність альтернативного способу вирішення спорів.

Висновки. У сучасних умовах євроінтеграційні процеси в Україні відіграють важливу роль у формуванні правового підґрунтя, яке сприяє розвитку альтернативних способів врегулювання спорів та якісно досудово захистити суб'єктивні публічні права. Аналізуючи міжнародний досвід використання інституту медіації, можна зробити такі висновки. Як демонструє практика зарубіжних країн, медіація є ефективним інструментом для вирішення правових конфліктів, а її застосування сприяє зростанню довіри громадян до правової системи. Серед ключових особливостей медіації у процесі врегулювання спорів варто виділити наступне. По-перше, медіація не обмежена певною сферою права і може застосовуватися у різних галузях, таких як сімейні, трудові чи адміністративні спори. По-друге, основними принципами медіації є добровільність, конфіденційність, незалежність та неупередженість медіатора а також у більшості країн, на законодавчому рівні встановлені вимоги до осіб, які бажають здійснювати діяльність медіатора, що є одним із найважливіших умов для провадження якісної та ефективної медіації.

Вважаємо за доцільне для подальшого розвитку медіації в Україні:

1. Запровадити системне навчання та сертифікацію медіаторів із урахуванням європейських стандартів.
2. Розширити застосування медіації у державних і приватних сферах шляхом активної популяризації серед громадян і бізнесу.
3. Створити механізми державної підтримки для розвитку інфраструктури медіації, зокрема фінансової та інформаційної.

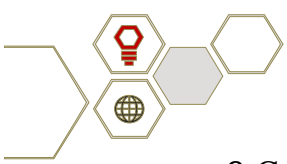
Таким чином, розвиток інституту медіації в Україні є перспективним напрямом, що відповідає сучасним європейським тенденціям у сфері альтернативного вирішення спорів. Запровадження зазначених заходів

сприятиме підвищенню ефективності правосуддя, зменшенню навантаження на судову систему та зміцненню правової свідомості громадян.

Список використаних джерел

1. Гаврилюк Р. О. Правосуддя та медіація як конкурентні взаємодоповнюючі системи вирішення конфліктів (спорів) у суспільстві. *Право України*. 2022. № 2. С. 143–160.
2. Кармаза О. О., Федоренко Т. В., Позов Д. А. Медіація як альтернативний механізм урегулювання спорів і конфліктів: проблеми в розкритті змісту термінів, використаних у законі. *Часопис Київського університету права*. 2022. № 2-4. С. 73–77.
3. Oleg M. Yaroshenko, Oleksandr M. Pyzhov, Olena S. Arsentieva, Volodymyr M. Harashchuk, Mykola I. Inshyn. Alternative resolution of public law disputes in administrative proceedings of European Union member states (Альтернативне вирішення публічно-правових спорів в адміністративному судочинстві держав-членів Європейського Союзу). *Relacoes Internacionais no Mundo Atual*. 2021. № 4 (33). С. 94-128.
4. Бачук В., Водоп'ян Т., Давидюк П. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів: вітчизняний та зарубіжний досвід: монографія. Львів : Новий Світ-2000, 2020. 173 с.
5. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20> (дата звернення: 26.10.2024).
6. Білик Т., Гаврилюк Р., Городиський І. Медіація у професійній діяльності юриста: підручник. / ред.: Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с.
7. Гришина Н. В., Ростовська К. В. Медіація в адміністративному судочинстві: міф чи реалії сьогодення. *Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія «Право»*. 2020. № 29. С. 182–188.
8. Різенко О. Медіація в адміністративному процесі. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 1. С. 437–440.

9.Європейський кодекс етики медіаторів. URL:

https://decisionlab.com.ua/DLfiles/European_Code_of_Conduct_for_Mediators_UA.pdf (дата звернення: 26.10.2024).

10.Кодекс етики медіатора. *Український центр медіації*.

URL: <https://ukrmediation.com.ua/ua/pro-tsentr/kodeks-etyky-mediatora/2-kodeks-etyky-mediatora> (дата звернення: 26.10.2024).

11. Рябченко Я. С. Роль медіації під час захисту суб'єктивних публічних прав учасників адміністративних відносин та її правове регулювання. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2020. Т. 1, № 47. С. 162–165.

12. Мурзановська А. В. Медіація в кримінальному процесі: досвід України та Польщі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2021. № 51. С. 141–145.

13. Можечук Л. Медіація як позасудовий спосіб вирішення спорів: досвід зарубіжних країн. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 2 (115). С. 650–655.

14.Поліщук М. Я. Становлення медіації як альтернативного способу вирішення спорів: досвід Польщі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право*. 2013. № 23. С. 255–258.

15. Поліщук М. Я. Поняття медіації як альтернативного методу вирішення спорів. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2014. № 65. С. 134–139.

16. Романадзе Л. Еволюція цивільного судочинства та медіації: зарубіжний досвід. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2020. № 1. С. 23–31.